

MÜZİK EĞİTİMİ ALMA, CİNSİYET VE SINIF DÜZEYİ DEĞİŞKENLERİNE GÖRE ERGENLERİN EMPATİK BECERİLERİNİN VE UYUM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Aysel KÖKSAL *

ÖZET: Bu araştırma müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin empatik becerileri ve uyum düzeylerinde cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinin farklılığa neden olup olmadığının belirlenmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırma 206 ergen üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada “Empatik Beceri Ölçeği - B Formu” ve “Hacettepe Kişilik Envanteri” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Elde edilen veriler “Çift Yönlü Varyans Analizi” ve “Korelasyon Katsayısı Önemlilik Testi” ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, müzik eğitimi alıp almamanın, cinsiyetin ve sınıf düzeyinin ergenlerin empatik beceri puanları üzerinde istatistiksel açıdan önemli bir farklılığa neden olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$). Müzik eğitimi alıp almamanın ergenlerin kişisel ve genel uyum, cinsiyetin ise sadece kişisel uyum puanları üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığı ($P<0.01$, $P<0.05$) saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Müzik eğitimi, empatik beceri, kişisel uyum, sosyal uyum, genel uyum.

ABSTRACT: The research was conducted to find out the impact of sex and class level on empathic skills and adjustment of adolescents getting or not getting education in music. Research samples were 206 adolescents. “Empathic Skill Inventory-B Form” and “Hacettepe Personality Inventory” were used as data collection instruments. Statistically the data were evaluated by using “Two Way Analysis of Variance” and “Correlation Coefficient Significant Test”. As a conclusion; the effect of getting or not getting musical education, sex and class level were not found significant on the empathic skill score of the adolescents ($P>0.05$). Whether or not getting musical education on individual and general adjustment scores while sex only on individual adjustment scores of the adolescents caused significant differences ($P<0.01$, $P<0.05$).

Keywords: Musical education, empathic skill, individual adjustment, social adjustment, general adjustment.

1. GİRİŞ

Empati günümüzde psikiyatri ve psikoloji alanlarında sıklıkla söz edilen önemli bir kavramdır. Psikiyatride ve psikolojinin çeşitli dalla-

rında, özellikle de klinik ve sosyal psikolojide, gelişim, danışma, okul psikolojileri alanlarında empati ile ilgili çalışmalar yapılmakta, sosyal ilişkilerdeki anlamı araştırılmaktadır [1,2].

Kişilerarası ilişkilerde bulunması gereken temel koşullar empati, saygı, saydamlık ve somutluk olarak ifade edilmektedir. Bunlardan empati, günlük yaşamın hemen her kesiminde (eşler arasında, insana yönelik hizmet veren tüm meslek alanlarında ve normal insan ilişkilerinde) insanları birbirlerine yaklaştırma, iletişimi kolaylaştırma özelliğine sahiptir. İnsanlar kendileriyle empati kurulduğunda anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiklerini hissetmektedirler. Diğer insanlar tarafından anlaşılma ve önem verilme ise bireyi rahatlatmakta, kendisini iyi hissetmesine neden olmaktadır. Empati, sadece kendisiyle empati kurulana yararı olan bir etkinlik değildir; empati, empatiyi kuran kişi için de önemlidir. Empatik beceri ve eğilimleri yüksek olan, bu nedenle de diğer insanlara yardım eden kişilerin çevreleri tarafından sevilme olasılıkları artmaktadır [2,3,4,5].

Empati kavramı, tarihsel süreç içinde çok çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Empatinin doğası, anlamı ve yararı konusunda yapılan tanımlar arasında çelişki bulunmaktadır. Anlamı, kökeni ve işlevi açısından empati psikoloji, estetik, iletişim alanlarında yazarların dikkatini çekmiştir. Ancak kavramın tanımı üzerinde bir anlaşmaya varılamamıştır [6]. Clark (1980), bireyin diğer bir bireyle ya da cansız bir varlıkla olan ilişkilerinde sözel olmayan iletişim tipi ve bilgi ile duygu akışını empati olarak kabul ettiğini belirtmiştir [7].

Günümüzde empatinin, “karşısındaki bire-

* Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Beşevler, ANKARA
Tel: (0 312) 212 6470 / 3856, Faks: (0.312) 222 6318, e-posta: aysel_koksal@hotmail.com

“karşısındaki bireyin duygularını anlama”, “karşısındaki bireyin duygu ve düşüncelerini anlama”, “karşısındaki bireyin hissettiklerini hissetme” gibi değişik şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Bu tanımlar görünürde birbirlerine benzeseler de, aslında aralarında bir takım temel farklılıklar bulunmaktadır. En azından “empati; onu anlamaktır” tanımında empatinin bilişsel yönü, “empati, onun gibi hissetmektir” tanımında ise empatinin duygusal yönü bulunmaktadır [2].

Empati denildiğinde akla Rogers gelmektedir ve Rogers’in empati anlayışı, bugün çoğunluğun üzerinde uzlaştığı bir tanıma dönüşmüştür. Buna göre; bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine “empati” adı verilmektedir [2,8].

Bireyin kendisiyle ve çevresiyle iyi ilişkiler kurabilmesi ve kurdugu bu ilişkileri sürdürebilmesi şeklinde tanımlanan uyum, doğumla birlikte başlamakta ve yaşamın sonuna kadar bir gelişim göstermektedir. Genel uyum, bireyin çevresine uyum sağlamak için geliştirdiği davranışların bütünü olarak kabul edilen kişisel uyum, toplumda prestij kazanma ve statü sahibi olma gereksinimlerinin karşılanması olarak tanımlanan sosyal uyum olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Kişisel uyumun sosyal rol ve sosyal başarı, sosyal uyumun ise sosyal tutum ve standartlara sahip olma ile yakından ilişkili olduğu ileri sürülmektedir. [9,10].

Yaşam büyük ölçüde, içinde bulunulan koşullara uyum sürecidir. İnsan, yaşamını sürdürebilmek için fizyolojik gereksinimlerinin yanısıra psikolojik gereksinimlerine de doyum sağlamak ve değişen dünya şartlarına uyum göstermek durumundadır. Uyumun temel ölçütlerinden birisi, kişinin kendisini iyi hissedebilmesidir. Bu durum, sadece yaşamın sürdürülebilmesi için değil, insanın dünya içinde kendine özgü bir yer edinebilmesini ve yaşamdan doyum sağlayabilmesini içermektedir. Bireylerin uyumlarını var ya da yok kavramlarıyla değerlendirmek doğru olmamaktadır. Uyum düzeylerini iyiden kötüye doğru dere-

celendirmek daha anlamlıdır [11, 12, 13].

Bireylerin, sağlıklı iletişim için gerekli koşullardan birisi olan empatik becerileri ile kendileri ve çevreleri ile olan uyumları üzerinde etkili olan bazı faktörler vardır; müzikle ilgilenme bu faktörlerden birisidir. Müzik, sanat eğitimi tekniklerinden biri olup zihinsel süreçlerin ifadesi olarak tanımlanmaktadır. Müzik eğitimi bireylerin kişilik gelişimini, dikkatlerini yoğunlaşturmalarını ve gözlem yeteneklerini etkilemektedir. Ayrıca yaşamı algılama, yorumlama, yaratıcılık, düşünme sistemlerini geliştirme, iletişim becerilerini artırma gibi konularda da insanlara yardımcı olmaktadır. Yapılan çeşitli araştırmalarda, müzikle aktif ilgilenme ya da müzik eğitimi alınan bireylerin empatik becerilerini, kendine ve mesleğe yönelik özsayıgılarının olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Müzik ile bireyler duygularını değişik şekilde ifade edebilmektedirler [14,15,16,17,18,19]. İnsanların empatik becerileri ve uyum düzeyleri ile kaygı, saldırganlık, depresyon, liderlik, ahlaki yargı gibi birçok değişken arasından olumlu ya da olumsuz yönde ilişkilerin olduğu ileri sürülmektedir [20,21,22,23,24,25,26]. Yaşam koşullarındaki olumsuzlukların, kişiler arası çatışmaların, stresli koşulların, savaş, terör gibi durumların empatik beceri üzerinde etkilerinin olduğu belirlenmiştir [27,28,29].

Bireylerin kendileri ve çevreleri ile olan uyumları ve iletişim becerilerinde müzikle ilgilenmenin etkili olabileceği düşünüldüğünden, bu araştırmada müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin empatik becerileri ile uyum düzeylerinin belirlenmesi ve cinsiyet ile sınıf düzeyi değişkenlerinin empatik beceri ve uyum düzeylerinde farklılığa neden olup olmadığının saptanması amaçlanmıştır.

2.YÖNTEM

2.1.Örneklem

Araştırma örneklemini, Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı ve Dokuz

Eylül Üniversitesi İzmir Devlet Konservatuvarı lise düzeyinde müzik eğitimi alan bütün öğrenciler ile karşılaştırma grubu olarak sosyo-ekonomik düzeyin benzer olmasından dolayı Özel Arı Koleji lise düzeyine devam eden müzikle uğraşmayan eşit sayıda öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma müzik eğitimi alan 59 kız, 44 erkek ve müzik eğitimi almayan 58 kız, 45 erkek olmak üzere toplam 206 öğrenci üzerinde yürütülmüştür.

2.2. Veri Toplama Araçları

Ergenler hakkında bilgi edinmek amacıyla kullanılan "Genel Bilgi Formu" dışında iki ölçek veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Empatik Beceri Ölçeği - B Formu (EBÖ - B Formu):

Bu araştırmada, Empatik Beceri Ölçeği - B Formu (EBÖ -B formu) kullanılmıştır. Empatik Beceri Ölçeği, Dökmen tarafından geliştirilmiş olup, empatinin bilişsel bileşenine ağırlık veren bir ölçme aracıdır. Ölçek, günlük yaşamla ilgili kısa ifadelerin bulunduğu altı ayrı psikolojik sorundan oluşmaktadır. Ölçeğin A ve B formları vardır. A Formu'nda, deneklerin bu sorunlara ilişkin uygun gördükleri empatik tepkileri vermeleri istenmektedir. Deneklerin verdikleri tepkiler öznel sayılabilecek bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. B Formu'nda ise deneklere yöneltilen sorunlara ilişkin verebilecek 12 tepki bulunmaktadır. Deneklerden, bu 12 tepkiden 4'ünü seçmeleri istenmektedir. Deneğin seçtiği tepkilere puanlama anahtarındaki puanlar verilmektedir. Bu puanların toplamı, deneğin EBÖ-B Formu'ndan aldığı toplam puanı göstermektedir. Her sorunun altında verilen 12 tepkiden biri anlamsızdır ve bu maddeyi seçen deneğin formu geçersiz sayılmaktadır.

EBÖ-B Formu, güvenilirliğin ve geçerliliğin incelenmesi amacıyla, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinden 60 kişiye ve çeşitli kurumlarda çalışan 24 psikologa uygulanmıştır. Güvenirlik çalışması için EBÖ-B Formu, 60 deneğe, iki hafta arayla

uygulanmış ve $r = .83$ ($P < .001$) bulunmuştur. Geçerlik çalışmasında, öğrenciler ile psikologlar arasında psikologlar lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($t = 8.15$, $P < .001$). Diğer bir geçerlik çalışmasında da, EBÖ-B Formu ile Rol Alma Testi (RAT) arasında $r = .78$ ($P < .001$) düzeyinde bir ilişki bulunmuştur [30,31].

Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)

Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE), bireylerin kişilik özellikleri, kişilik özelliklerine ilişkin problemleri, kişisel, sosyal ve genel uyumları konularında bilgi elde etme amacıyla geliştirilmiştir.

HKE, bireylerin uyum düzeyleri ile ilişkili olarak kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerine ait olmak üzere 3 toplam puan ve kişisel ve sosyal uyumla ilgili 8 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler aşağıda verilmiştir:

Kişisel Uyum Alt Ölçekleri

Kendini Gerçekleştirme (KG)
Duygusal Kararlılık (DK)
Nevrotik Eğilimler (NE)
Psikotik Belirtiler (PB)

Sosyal Uyum Ölçekleri

Aile İlişkileri (Aİ)
Sosyal İlişkiler (Sİ)
Sosyal Normlar (SN)
Antisosyal Eğilimler (AE) (25)

Bu çalışmada Kişisel Uyum (KU), Sosyal Uyum (SU) ve Genel Uyum (GU) puanları kullanılmıştır

HKE'nin güvenilirliği farklı gruplarda Özgüven Tarafından yapılmış, güvenirlilik katsayıları Kişisel Uyumda 0.85, Sosyal Uyumda 0.80, Genel Uyumda 0.82 olarak bulunmuştur [32].

2.3. İşlem

İlk aşamada, Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı, Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir Devlet Konservatuvarı ve Özel Arı Koleji yetkilileri ile iletişime geçilmiş, gereken

izinler alınmıştır. Devlet konservatuvarlarının lise birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarına devam eden tüm öğrenciler ile karşılaştırma grubu olan Özel Arı Koleji lise birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarına devam eden tesadüfi örneklem yöntemiyle belirlenen öğrenciler üzerinde araştırma yürütülmüştür. Uygulama bu okullarda uygun olan sınıflarda yapılmış ve denekler veri toplama araçlarını kendileri doldurmuşlardır. Deneklere verecekleri cevapların gizli tutulacağı ve araştırmacı dışında hiç kimsenin göremeyeceği belirtilmiştir. Müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin empatik becerileri ve uyum düzeylerinde cinsiyetin ve sınıf düzeyinin farklılığa neden olup olmadığının belirlenmesi için “Çift Yönlü Varyans Analizi” uygulanmıştır. Empatik beceri düzeyleri ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla da “Korelasyon Katsayısı Önemlilik Testi” yapılmıştır [33].

3.BULGULAR

Müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin empatik becerileri ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve cinsiyet, sınıf düzeyi değişkenlerinin empatik beceri ve uyum düzeyleri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın sonuçları tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Empatik Beceri Puanlarının Ortalamaları ve Standart Hataları

MÜZİK EĞİTİMİ CİNSİYET	N	EMPATİK BECERİ $\bar{X}+S\bar{x}$
ALAN		
Kız	59	130.78±1.96
Erkek	44	126.11±2.42
ALMAYAN		
Kız	58	125.45±2.04
Erkek	45	128.33 ±2.25
TOPLAM		
Kız	117	128.14 ±1.40
Erkek	89	127.24± 1.64

Tablo 1 incelendiğinde, müzik eğitimi alan kızların empatik beceri puanlarının 130.78±1.96, almayan kızların puanlarının 125.45±2.04; müzik

eğitimi alan erkeklerin empatik beceri puanlarının 126.11±2.42, almayan erkeklerin puanlarının 128.33±2.25 olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Sınıf Düzeylerine Göre Empatik Beceri Puanlarının Ortalamaları ve Standart Hataları

MÜZİK EĞİTİMİ SINIF DÜZEYİ	N	EMPATİK BECERİ $\bar{X}+S\bar{x}$
ALAN		
Birinci Sınıf	37	129.95 ± 2.79
İkinci Sınıf	43	126.42 ± 1.95
Üçüncü Sınıf	23	131.35± 3.73
ALMAYAN		
Birinci Sınıf	37	124.81 ± 1.85
İkinci Sınıf	43	127.77 ± 3.88
Üçüncü Sınıf	23	127.78 ± 3.88
TOPLAM		
Birinci Sınıf	74	127.38 ± 1.69
İkinci Sınıf	86	127.09 ± 1.59
Üçüncü Sınıf	46	129.57 ± 2.67

Tablo 2’ de, müzik eğitimi alan ve birinci sınıfta olan ergenlerin empatik beceri puanlarının 129.95±2.79, ikinci sınıfta olanların 126.42±1.95, üçüncü sınıfta olanların 131.35±3.73, müzik eğitimi almayanlardan birinci sınıfta olanların 124.81±1.85, ikinci sınıfta olanların 127.77±3.88 ve üçüncü sınıfta olanların 127.78±3.88 olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Cinsiyetlerine ve Sınıf Düzeylerine Göre Empatik Beceri Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

VARYANS ANALİZİ SONUÇLARI	Sd	KO	F	P
Müzik Eğitimi	1	222.3	0.94	0.334
Cinsiyet	1	41.0	0.17	0.678
Müz. Eğ.*Cinsiyet	1	718.6	0.03	0.083
Hata	202	237.3		
Müzik Eğitimi	1	222.3	0.93	0.337
Sınıf Düzeyi	2	99.5	0.41	0.662
Müz. Eğ.*Sınıf Dü.	2	225.4	0.94	0.393
Hata	200	240.3		

Tablo 3’de müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin cinsiyetleri ve sınıf düzeylerine göre empatik beceri puanlarına ilişkin varyans analizi

zi sonuçları verilmiştir. Varyans analizi sonucunda, müzik eğitimi alıp almama, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinin empatik beceri puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$).

Tablo 4. Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Uyum Düzeyi Puanlarının Ortalamaları ve Standart Hataları

MÜZİK EĞİTİMİ CİNSİYET	N	KİŞİSEL UYUM $\bar{X}+S\bar{x}$	SOSYAL UYUM $\bar{X}+S\bar{x}$	GENEL UYUM $\bar{X}+S\bar{x}$
ALAN				
Kız	59	42.17±1.31	54.44±0.10	96.68±1.82
Erkek	44	42.02±1.54	53.98±1.19	101.0±2.46
ALMAYAN				
Kız	58	39.62±1.33	52.40± 1.29	92.02±2.41
Erkek	45	43.00±1.47	52.40± 1.12	95.33±2.41
TOPLAM				
Kız	117	40.91±0.87	53.43±0.82	94.37±1.51
Erkek	89	44.99±1.08	53.18±0.82	98.13±1.74

Müzik eğitimi alan ergenlerin (kız: 96.68±1.82,erkek: 101.0±2.46) genel uyum puanlarının müzik eğitimi almayan ergenlerin (kız: 92.02±2.41,erkek: 95.33± 2.41) genel uyum puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında ise, kızların kişisel uyum puanlarının (40.91±0.87) erkeklerin kişisel uyum puanlarından (44.99±1.08) daha düşük olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 5. Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Sınıf düzeylerine Göre Uyum Düzeyi Puanlarının Ortalamaları ve Standart Hataları

MÜZİK EĞİTİMİ SINIF DÜZEYİ	N	KİŞİSEL UYUM $\bar{X}+S\bar{x}$	SOSYAL UYUM $\bar{X}+S\bar{x}$	GENEL UYUM $\bar{X}+S\bar{x}$
ALAN				
Birinci Sınıf	37	44.38±1.75	55.19±1.30	99.68±2.68
İkinci Sınıf	43	43.95±1.30	54.37±1.07	98.33±1.97
Üçüncü Sınıf	23	44.57±2.12	52.48±1.82	97.04±3.60
ALMAYAN				
Birinci Sınıf	37	39.24±1.79	50.43±1.56	89.59±3.09
İkinci Sınıf	43	42.58±1.25	53.91±1.30	96.49±2.29
Üçüncü Sınıf	23	41.30±2.47	52.74±1.69	94.04±3.94
TOPLAM				
Birinci Sınıf	74	41.81±1.28	52.81±1.05	96.64±2.12
İkinci Sınıf	86	43.26±0.90	54.14±0.84	97.41±1.50
Üçüncü Sınıf	46	42.94±1.63	52.61±1.23	95.54±2.65

Tablo 5 incelendiğinde, müzik eğitimi alan ergenlerin kişisel uyum (birinci sınıf: 44.38±1.75, ikinci sınıf: 43.95±1.30, üçüncü sınıf: 44.57±2.12) ve genel uyum puanlarının (birinci sınıf: 99.68±2.68, ikinci sınıf: 98.33±1.97, üçüncü sınıf: 97.04±3.60) müzik eğitimi almayan ergenlerin kişisel ve genel uyum puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir

Tablo 6. Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Cinsiyetlerine ve Sınıf Düzeylerine Göre Uyum Düzeyi Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

VARYANS ANALİZİ SONUÇLARI	Sd	KO	F	P
Kişisel Uyum				
Müzik Eğitimi	1	509.59	5.44	0.021*
Cinsiyet	1	842.60	9.00	0.003**
Müz. Eğ.*Cinsiyet	2	40.42	0.43	0.512
Hata	202	93.62		
Müzik Eğitimi	1	509.59	5.21	0.024*
Sınıf Düzeyi	1	44.27	0.45	0.637
Müz. Eğ.*Sınıf Dü.	2	70.50	0.72	0.488
Hata	200	97.82		
Sosyal Uyum				
Müzik Eğitimi	1	175.24	2.51	0.115
Cinsiyet	1	3.10	0.04	0.833
Müz. Eğ.*Cinsiyet	1	2.31	0.03	0.856
Hata	202	69.75		
Müzik Eğitimi	1	175.24	2.55	0.112
Sınıf Düzeyi	2	50.11	0.73	0.484
Müz. Eğ.*Sınıf Dü.	2	124.39	1.81	0.166
Hata	200	68.78		
Genel Uyum				
Müzik Eğitimi	1	1317.7	4.98	0.027*
Cinsiyet	1	717.4	2.71	0.101
Müz. Eğ.*Cinsiyet	1	32.0	0.12	0.728
Hata	202	264.8		
Müzik Eğitimi	1	1317.7	4.95	0.027*
Sınıf Düzeyi	2	158.8	0.60	0.551
Müz. Eğ.*Sınıf Dü.	2	369.3	1.39	0.252
Hata	200	265.9		

Yapılan varyans analizi sonucunda, ergenlerin müzik eğitimi alıp almamalarının kişisel ve genel uyum üzerinde farklılık yarattığı ($P<0.05$) ve müzik eğitimi alan ergenlerin kişisel ve genel uyum puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Cinsiyetin ise sadece kişisel uyum üze-

rinde istatikselsel açıdan önemli bir farklılığa neden olduğu ($P < 0.01$) ve erkeklerin kişisel uyumda kızlara oranla daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur (Tablo 6).

4. TARTIŞMA

Müzik eğitimi alma durumunun ergenlerin empatik beceri puanlarında istatikselsel açıdan önemli bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır (Tablo 3). Kalliopuska (1991)'nin, müzik eğitimi alan ve almayan 14-15 yaş grubunda olan ergenlerle yaptığı bir çalışmada, müzik sınıfındaki ergenlerin empati puanlarının, müzik sınıfına devam etmeyen ergenlerin puanlarından daha yüksek olduğu, ancak ortalamalar arası anlamlı bir farklılık bulunmadığı saptanmıştır [18]. Hietolahti-Ansten ve Kalliopuska (1990) ise, altı yıldır piyano ve keman çalan çocukların empati düzeylerinin müzikle ilgilenmeyenlere oranla önemli ölçüde daha yüksek olduğunu yaptıkları bir çalışma sonucunda bulmuşlardır [15]. Bu araştırmanın örneklemini oluşturan ergenlerin, konservatuvarların lise birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında oldukları ve çoğunluğunun müzik geçmişlerinin okulla birlikte ya da birkaç sene önce başladıkları göz önüne alındığında, elde edilen bulguların olağan olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın sonucunda, cinsiyetin empatik beceri üzerinde farklılığa neden olmadığı bulunmuştur (Tablo 3). Dökmen (1987), Hietolahti-Ansten ve Kalliopuska (1990) ve Tanrıdag (1992) yapmış oldukları araştırmalarının sonucunda, cinsiyetin empatik beceri üzerinde bir farklılığa neden olmadığını saptamışlardır [15,34,35]. Yapılan bazı çalışmalarda ise kızların erkeklere oranla daha empatik oldukları belirlenmiştir [18,36,37,38,39,40]. Cinsiyetin empatik beceri üzerindeki etkisi ile ilgili farklı araştırma bulgularının olduğu görülmektedir; bazı araştırmalarda cinsiyetin empatik beceri üzerinde bir farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşırlırken, bazı araştırmalarda ise farklılığın önemli ve bu farklılığın kızların lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kızların, olaylara karşı erkeklerden daha çok duygusal tepki gösterdikleri kabul edilmektedir [41].

Müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin empatik becerileri üzerinde sınıf düzeyi değişkeninin etkisinin önemli olmadığı belirlenmiştir (Tablo 3). Kurdek ve Radgon (1975), yaptıkları bir araştırmada, algısal perspektif almanın 4-6. sınıflar arasında, bilişsel perspektif almanın ise hem 2-3. sınıflar hem de 4-5. sınıflarda artış gösterdiğini bulmuşlardır [42]. Bryant (1982)'de, 7. sınıfta okuyan çocukların empati düzeylerinin 4. sınıfta okuyanlara oranla daha yüksek olduğunu saptamıştır [36]. Nelson (1985), yaşın empati üzerinde etkisinin anlamlı olduğunu saptamıştır [43]. Empati gelişimi birdenbire olmamakta, yıllar ilerledikçe gerçekleşmektedir. Çocukların diğer bireylerin duyguları ile ilgilenmeleri yaşla birlikte değişmektedir. Yedi yaşında olan bir çocuk, okulöncesi dönem çocuğuna oranla diğer insanların duygularını anlamada ve üzüntüler ile ilgilenmede daha yeteneklidir. Büyük çocuklar üzüntülü olan bireyi rahatlatmada ya da yardım etmede daha başarılıdır. Çocukların, Piaget'nin bilişsel gelişim dönemlerinden olan somut işlemlerden soyut işlemlere geçtiklerinde (12 yaş ve sonrası) empatik becerileri daha ileri bir düzeyde olmaktadır (44,45). Bu araştırmanın örnekleme grubundaki çocukların soyut işlemler döneminde oldukları ve aralarında yaş farkının pek de olmadığı gözönüne alındığında, sınıf düzeyinin empatik beceride farklılığa neden olmasının normal bir sonuç olduğu söylenebilir.

Ergenlerin müzik eğitimi alıp almama durumunun kişisel uyum ve genel uyumları üzerinde .05 düzeyinde önemli bir farklılığa neden olduğu belirlenmiştir (Tablo 6). Yapılan bazı çalışmalarda, müzik eğitimine devam etme sırasında mesleki özsaygının arttığı belirlenmiştir. [14,16]. Müzikle aktif olarak ilgilenen ergenlerin yüksek düzeyde bir özsaygıya sahip oldukları, Hietolahti-Anstein ve Kalliopuska (1990) tarafından ortaya çıkarılmıştır [15]. Kalliopuska & Titinen (1991)'de, müzik aktivitelerinden oluşan eğitim programına aldıkları çocukların sosyalleşmelerinde eğitim programı sonucunda bir artışın olduğunu, yapmış oldukları bir araştırma sonucunda belirlemişlerdir [46]. Müzikle uğraşan bireylerin kendilerine olan güvenlerinin da-

ha yüksek olduğu bu nedenle de müzikle uğraşmayan bireylere oranla uyum düzeylerinin daha iyi olduğu söylenebilir.

Müzik eğitimi alan ve almayan kızların kişisel uyum puanlarının erkeklerden daha düşük ve bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Balabanlı (1990), Çırak (1994) ve Gültekin (1991) yaptıkları araştırmalar sonucunda, cinsiyetin deneklerin uyum düzeyleri üzerinde farklılık yaratmadığını belirlemişlerdir [47,48,49]. Vasta , Haithm ve Miller (1992), kızlar ve erkekler arasında sosyal davranışlar açısından farklılığın olmadığını, eğer varsa bile bu farklılığın çok az olduğunu ifade etmişlerdir [50]. Bostan (1993) tarafından 14-16 yaş ergenleri, Mangır ve Aktaş (1993) tarafından gençler üzerinde yapılan çalışmalarda da, bu araştırmada elde edilen bulgulara paralel olarak kızların erkeklere göre kişisel ve genel uyum puanlarının daha düşük olduğu saptanmıştır [10,51].

Müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin sınıf düzeylerinin uyum düzeyleri üzerinde önemli bir farklılığa neden olmadığı bulunmuştur (Tablo 6). Gençlerin uyum düzeylerinin belirlenmesi üzerine yapılan bazı çalışmalarda da, deneklerin devam etmekte oldukları sınıf düzeylerinin onların kişisel, sosyal ve genel uyumlarında önemli bir farklılığa neden olmadığı belirlenmiştir [52,53,54].

SONUÇ

Müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin empatik becerileri ve uyum düzeylerinde cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinin farklılığa neden olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın sonucunda , müzik eğitimi alma durumu, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinin ergenlerin empatik becerileri üzerinde farklılık yaratmadığı; müzik eğitiminin kişisel ve genel uyum, cinsiyetin ise sadece kişisel uyum üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı, ayrıca cinsiyetin sosyal ve genel uyum, sınıf düzeyinin ise kişisel, sosyal ve genel uyum düzey-

leri üzerinde istatistiksel olarak önemli bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır.

Empati kurma becerisinin günlük yaşantı içinde yeri ve önemi büyüktür. Empatik anlayış iletişim çatışmalarını engelleyerek daha anlamlı ilişkilerin kurulmasını sağlamaktadır. Bu nedenle empatik bir toplum oluşturabilmek için bireylerin empatik becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bireyin kişilik gelişimini ve uyumunu etkileyen bir çok etken bulunmaktadır. Bunlardan içinde yetiştiği aile ortamı, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve ebeveynlerin çocuklarına yönelttikleri tutumlar önemli bir yer tutmaktadır.

Ebeveynleri, çocuklarının gelişim dönemleri, onlarla kuracakları iletişim biçimleri ve empatik anlayış hakkında bilgilendirerek topluma sağlıklı bireyler kazandırabilmeleri için desteklenmek gerekmektedir. Bu amaçla psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, aile danışma merkezleri, anne-baba okulları yaygınlaştırılmalı ve işlevsel hale getirilmelidir. Aileden sonra birey üzerinde etkili bir kurum olan okulda da, çocukların ve ergenlerin gelişim dönemleri göz önüne alınarak kişisel, sosyal yönden uyumlu, etkili iletişim becerilerine sahip, bağımsız bireyler olarak yetişmelerine önem verilmelidir. Bunun içinde, okul yöneticileri, öğretmenler ve çalışan diğer personel hizmet içi eğitim programlarına alınarak ergenlerin sorunları, toplumda uyumlu bireyler olabilmeleri, onlarla kuracakları sağlıklı ilişkiler konularında bilgilendirilmelidirler. Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri anlamlı hale getirilmelidir. Ayrıca bu konular çerçevesinde etkin bir aile-okul işbirliğine önem verilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Brems, C. "Dimensionality of Empathy and Correlates". **The Journal of Psychology**, 123(4): 329-337, (1988).
2. Dökmen, Ü. "**Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati**", İstanbul. Sistem Yayıncılık. s. 119-132, (1994).
3. Baltaş, A. ve Baltaş, Z. "**Stres ve Başa Çıkma Yolları**", 13. Basım. İstanbul. Remzi Kitabevi. s. 54-55, (1993).
4. Pervin, L.A. "**Personality Theory and Research**", Fifth Edition. New York: John Willey and Sons Inc. s. 205-206, (1989).
5. Voltan-Acar, N. "**Terapötik İletişim Kişilerarası İlişkiler**", 2. Basım. Ankara: Ertem Matb. s. 14-15, (1994).
6. Hickson, J. "Psychological Research on Empathy: In Search of an Elusive Phenomenon". **Psychological Report**, 57: 91-94, (1985).
7. Clark, K.B. "Empathy a Neglected Topic in Psychological Research". **American Psychologist**, 35(2): 187-190, (1980).
8. Rogers, C.R. "Empatik Olmak, Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir". F. Akkoyun (Çev.). **A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 16(1): 103-124, (1983).
9. Başaran, F. "**Psiko-Sosyal Gelişim, 7-11 Yaş Çocukları Üzerine Yapılan Bir Araştırma**", 2. Baskı. Ankara. Ankara Üniversitesi Basımevi. s. 21,(1992).
10. Bostan, S. "14-16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin ve Ana-Baba Tutumlarının İncelenmesi", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Ankara, (1993).
11. Özgüven, İ.E. "Üniversite Öğrencilerinin Uyum Sorunları ve Başetme Yolları". **Üniversite Gençliğinin Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları**. S. 23-29. Ankara: Bilkent Üni. Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi. (1989).
12. Tanrıdağ, R. "Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Uyum Düzeylerinin İncelenmesi". **Eğitim ve Bilim**, 18(91): 58-64, (1994).
13. Yavuzer, H. "**Çocuk Psikolojisi**", İstanbul. Remzi Kitabevi. s. 237-238, (1987).
14. Froehlich, H. and L'Roy, H. W. "An Investigation of Occupancy Identity in Undergraduate Music Education Majors. **Bulletin of Council for Research in Music Education**, 85: 65-75, (1985).
15. Hietolahti-Ansten, M. and Kalliopuska, M. "Self-Esteem and Empathy among Children Actively Involved in Music. **Perceptual and Motor Skills**, 71(3p-2): 1364-1366, (1990).
16. Kadushin, C. "The Professional Self-Concept of Music Students". **American Journal of Sociology**, 75: 389-404, (1969/1970).
17. Kalliopuska, M. and Ruokonen, I. "Effect of Music Education on Development of Holistic Empathy". **Perceptual and Motor Skills**, 62:187-191, (1986).
18. Kalliopuska, M. "Empathy among Children in Music". **Perceptual and Motor Skills**, 72: 383-386, (1991).
19. Ürfioğlu, A. "**Bebeklik ve Okulöncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve Eğitimi**", İstanbul. Ya-Pa Yayınları, (1989).
20. Bell, G.B. and Hall, H.E. "The Relationship Between the Leadership and Empathy". **The Journal of Abnormal and Social Psychology**, 49:156-157,(1954).
21. Feshbach, N.D. and Feshbach, S. "The Relation between Empathy and Aggression in Two Age Groups". **Developmental Psychology**, 1(2): 102-107, (1969).
22. Mehrabian, A. ve Epstein, N. "A Measure of Emotional Empathy." **Journal of Personality**, 40:425-543, (1972).
23. Kalliopuska, M. "Relationship Between Moral and Empathy". **Psychological Reports**, 53: 575-578, (1983).
24. Akkoyun, F. "Empatik Gelişim ve Ahlaki Yargı". **Psikoloji Dergisi**, 6(21):103-124, (1987).
25. Pişkin, M. "Empati, Kaygı ve Çatışma Eğilimi Arasındaki İlişki". **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 22(2):775-784, (1989).
26. Akçalı, F.Ö. "Kaygı Seviyesinin Empatik Beceriye Etkisi". **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmar Üniversitesi, İstanbul, (1991).
27. Clark, K. B. "Empathy a Neglected Topic in Psychological Research." **American Psychologist**, 35(2):187-190. (1980).
28. O'Neal, S. E. and Range, L.M. "College Students' Hypothetical Responses to Suicidal Individuals, Who are HIC Positive, Substance Abusing, Depressed or Anxious." **Death Studies**, 17:143-147, (1993).
29. Golomb A., Ludolph, P., Westen, D., Block, J., Maurer, P. and Wiss, F. C. "Maternal Empathy, Family Choose, and the Etiology of Borderline Personality Disorder." **Journal of American Psychoanalytic Association**, 42(2):525-548, (1994).
30. Dökmen, Ü. "Empatinin Yeni Bir Modele Dayanarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi. **A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 21(1-2): 155-190, (1988).

31. Dökmen, Ü. "Yeni Bir Empati Modeli ve Empatik Becerinin İki Farklı Yaklaşımla Ölçülmesi": **Psikoloji Dergisi**, 7(24): 45-50, (1990).
32. Özgüven, İ.E. "**Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı**", İkinci Revizyon. Ankara. Odak Ofset Matb. s. 1-80, (1992).
33. Düzgüneş, O., Kesici, T. ve Gürbüz, F. "**İstatistik Metodları 1**", Ankara: A.Ü. Z.F. Yayınları. s. 36-51, (1983).
34. Dökmen, Ü. "Empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişki". **A.Ü. Eğitim Bil. Fak. Dergisi**, 20(1-2): 183-188, (1987).
35. Tanrıdağ, Ş.R. "Ankara'daki Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Çalışan Personelin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, (1992).
36. Bryant, T. "An index of Empathy for Children and Adolescent". **Child Development**, 53: 413-425, (1982).
37. Davis, M.H. "The Effects of Dispositional Empathy on Emotional Reactions and Helping: A Multidimensional Approach". **Journal of Personality**, 51(2): 167-184, (1983).
38. Eisenberg, N. and Lennon, R. "Sex Differences in Empathy and Related Capacities". **Psychological Bulletin**, 94(1): 100-131, (1983).
39. Feshbach, N.D. and Roe, K. "Empathy in Six and Seven Year Olds". **Child Development**, 39: 133-145, (1968).
40. Kalliopuska, M. "Relationship Between Moral Judgment and Empathy". **Psychological Reports**, 53, 575-578, (1983).
41. Hoffman, M.L. and Levine, L.E. "Early Sex Differences in Empathy". **Developmental Psychology**, 12(6): 557-558, (1976).
42. Kurdek, L.A. and Radgon, M.M. "Perceptual, Cognitive and Affective Perspective Taking in Kindergarten through Sixth Grade Children". **Developmental Psychology**, 11(5): 643-650, (1975).
43. Nelson, D.D. "A Study of Personality Adjustment among Adolescent Children with Working and Nonworking Mothers". **The Journal of Educational Research**, 64(7): 328-330, (1971).
44. Eisenberg, N.I. (1982). *Social Development. The Child Development in Social Context.* (Ed. C. B. Kopp and J. B. Krakow). Addison Publishing Company, London.
45. Gander, M.J. ve Gardiner, HçW. (1995). **Çocuk ve Ergen Gelişimi.** (Yay. Haz. Bekir Onur). 2. Baskı. İmge Kitabevi, Ankara.
46. Kalliopuska, M. and Titinen, U. "Influence of Two Developmental Programmes on the Empathy and Prosociality of Preschool Children". **Perceptual and Motor Skills**, 72: 323-328, (1991).
47. Balabanlı, F. "Öğretmen Liselerinde Okuyan Öğrencilerin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, (1990).
48. Çırak, Y. "Öğrenci Uyumunun Öğretmen Atılganlıkları ve Test Değerlendirmesi Bakımından İncelenmesi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Ankara, (1994).
49. Gültekin, H. "Sportif Etkinliklerde Bulunan (Sporcu) Lise Öğrencileriyle Bulunmayanların Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Ankara, (1991).
50. Vasta, R., Haithm, M. and Miller, S.A. "**Child Psychology**", New York. John Willy and Sons Inc. p. 525, (1992).
51. Mangır, M. ve Aktaş, Y. "**Baba Yoksunluğu Olan Gençlerin Uyum Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma**", Ankara. A.Ü. Z.F. Yayınları. s. 34-35, (1993).
52. Arı, R. "Üniversite Öğrencilerinin Baskın Ben Durumları ile Bazı Özlük Niteliklerinin Ben Durumlarına, Atılganlık ve Uyum Düzeylerine Etkisi", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, (1989).
53. Bilge, F. "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Kişisel Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler" **Eğitim ve Bilim**, 16(86): 56-64, (1992).
54. Alperden-Tanyıldız, İ. N. "ODTÜ Öğrencilerinin Uyum Düzeylerini Etkileyen Bireysel, Sosyal, ve Ailesel Bazı Etmenler", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, (1993).